

Evaluering af Sundhedsdansk



INDHOLD

Evaluering af Sundhedsdansk

1	Resumé	4
----------	---------------	----------

2	Indledning	7
2.1	Baggrund	7
2.2	Formål og evalueringsspørgsmål	9
2.3	Evalueringens design og metode	10
2.4	Projektgruppe	15
2.5	Rapportens opbygning	16

3	Materialets anvendelighed	17
3.1	Sproglærernes begrundelser for at undervise med Sundhedsdansk	18
3.2	Sproglærernes anvendelse af materialet	20

4	Udbytte af materialet	27
4.1	Kursisternes oplevelse af relevansen af Sundhedsdansk	28
4.2	Kursisternes indfrielse af sundhedsmålene	29

	Appendiks A – Oversigt over sprogcentre i Region Sjælland	38
--	--	-----------

	Appendiks B – Oversigt over interviewede kursister	39
--	---	-----------

	Appendiks C – Oversigt over sprogcentre uden for Region Sjælland i evalueringen	40
--	--	-----------

1 Resumé

Region Sjælland har udviklet undervisningsmaterialet *Sundhedsdansk* til brug på danskuddannelse for voksne udlændinge. Materialet er blevet til ud fra Region Sjællands ønske om at øge nyankomne udlændinges forståelse for deres ansvar for egen sundhed og skærpe deres kropsbevidsthed. Samtidig ønsker Region Sjælland med materialet at skabe bedre rammer for, at de nyankomne tilegner sig viden, færdigheder og kompetencer, der gør dem i stand til at handle hensigtsmæssigt i forhold til sundhed i deres hverdag og i forhold til at kunne opsøge hjælp i det danske sundhedssystem, hvis de bliver syge.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) evaluerer i denne rapport sproglæreres anvendelse af *Sundhedsdansk* i deres undervisning på sprogcentrene og virkninger heraf på kursisternes læring. Det gøres på baggrund af sproglæreres oplevelser af materialets anvendelighed i undervisningen, samt lærere og kursisters oplevelse af kursisternes udbytte af materialet. Kursisternes udbytte vurderes ud fra Region Sjællands sundhedsmål, der handler om, at kursisterne:

1. Tilegner sig danske ord, begreber og redskaber til beskrivelsen af egne kropsoplevelser og til at navigere i det danske sundhedssystem
2. Får viden om symptomer, som de bør gå til lægen med
3. Får kendskab til dansk kultur inden for sundhed og sygdom
4. Får kendskab til, hvad de selv kan gøre for et godt og sundt liv.

Resultater

Rapportens hovedresultater

Evalueringen viser, at sproglærernes undervisning med *Sundhedsdansk* generelt har positive virkninger på kursisternes læring. Denne vurdering bygger på, at sproglærerne oplever, at materialet er meget anvendeligt i undervisningen, at kursisterne finder materialet relevant, og at materialet fremmer kursisternes udbytte af undervisningen inden for de fire sundhedsmål.

Materialets anvendelighed i undervisningen

Den positive vurdering af materialets anvendelighed i undervisningen underbygges især af, at materialet er let at gå til for både kursister og lærere, at det kan bruges som forberedelse til mundtest, og at det er velegnet i forhold til differentieret undervisning, hvilket er en stor fordel på sprogcentrene, bl.a. fordi der er løbende tilgang til undervisningen.

Evalueringen viser også, at materialet primært bliver brugt på Danskuddannelse 1 (DU1), men også på Danskuddannelse 2 (DU2), mens det kun bruges i meget begrænset omfang på Danskuddannelse 3 (DU3), fordi lærerne vurderer, at materialet især matcher kursisternes læringsbehov

på det laveste niveau, mens det omvendt ofte vurderes som værende for let i forhold til DU3-kursister. Materialet har også opnået en betydelig rolle som vikarmateriale, fordi det ikke kræver så meget forberedelse at bruge.

Materialet består af otte emner med progression fra emne 1 til 8. Det er primært materialets første emner om *Kroppen* og *Hvis du bliver syg*, som sproglærerne har anvendt i undervisningen siden materialets introduktion i maj/juni 2019. De sidste emner om *Rygning og alkohol* og *At have det godt* er blevet anvendt i mindre grad af undervisningen. Der kan være flere grunde til, at de sidste emner ikke hidtil er blevet brugt så meget. For det første vurderer lærerne generelt, at de er for svære for en del af kursisterne, fordi de i højere grad end andre emner kræver, at kursisterne er i stand til sprogligt at reflektere og diskutere på dansk. Derudover viser evalueringen, at sproglærerne undlader at anvende emnerne, fordi de vurderer, at de går tæt på nogle kursisters personlige grænser eller handler om temaer, som de vurderer, at kursisterne ikke har et personligt forhold til. Vi har ikke i evalueringen undersøgt, hvorvidt lærernes begrundelser for at undlade at anvende materialet stemmer overens med kursisters vurderinger af materialet.

Materialet består af flere forskellige dele, der kan bruges samlet eller enkeltvis til tilstedeværelsesundervisning, e-læring og *blended learning*. Sproglærerne på sprogcentrene finder især materialets film og opgavehæfter brugbare, mens der kun er meget få sproglærere, der har valgt at benytte de test af kursisters læring (før- og eftertest) som materialet indeholder. Sidstnævnte kan undre, fordi det giver lærerne mulighed for at få mere viden om kursisters læring. Men når sproglærerne fravælger dette værktøj, begrundes det med, at de enten ikke har været opmærksomme på testene, at testene ikke passer til, at lærerne plukker i materialet, eller at de ikke vil indføre flere test, end der allerede er i kursisters forløb.

Kursisters udbytte af materialet

Den positive vurdering af kursisters udbytte af brugen af materialet i undervisningen underbygges af, at materialet både giver kursisterne et øget ordforråd, som de i arbejdet med materialet får trænet meget, samt at emnerne generelt har kursisters interesse – også i højere grad end andre emner, som de arbejder med på danskuddannelsen. Endelig giver materialet anledning til mange gode drøftelser om emner, der falder inden for sundhedsmålene, hvor kursisterne giver udtryk for at have lært noget nyt, herunder også med hensyn til deres personlige situation.

I forhold til sundhedsmål 1 om kursisters tilegnelse af danske ord, begreber og redskaber til beskrivelsen af egne kropsoplevelser og at kunne navigere i det danske sundhedssystem viser evalueringen, at materialet har bidraget til at give både DU1- og DU2-kursister et øget ordforråd. For kursister på DU2, som er på et sprogligt niveau, hvor de i højere grad kan formulere deres refleksioner over materialet og forstå mere komplekse problemstillinger på dansk, giver materialet også et udvidet kendskab til sundhedssystemet og en mulighed for at få indblik i fx, hvordan man henvender sig til lægen, hvilke dele af sundhedssystemet der er gratis, og brugen af sundhedskortet.

I forhold til sundhedsmål 2 om viden om symptomer tyder evalueringen på, at der har været et noget mindre udbytte i forhold til at øge kursisters viden om og opmærksomhed på symptomer. Materialet har dog givet kursister udbytte i form af viden om kroppens organer og læring om symptomer på psykiske helbredsproblemer.

Sundhedsmålene 3 og 4 om dansk kultur og om at leve et godt og sundt liv relaterer især til emner (*At have det godt* og *Rygning og alkohol*), som lærerne ikke har brugt så meget som de andre emner. Imidlertid viser evalueringen, at når lærerne vælger at anvende materialet, så kan det have stor virkning på at give kursister forståelse for det personlige ansvar for egen sundhed, dansk sundhedskultur, og hvordan man kan forebygge sygdom og forbedre sit helbred.

I forhold til dansk kultur viser evalueringen, at kursisterne igennem undervisning med materialet kan få viden og lære om den danske ventekultur, kultur for forebyggelse af smitte og om håndteringen af sundhedsrelaterede problemstillinger på danske arbejdspladser. I forhold til hvad de selv kan gøre for at leve et godt og sundt liv, har kursisterne fået et udbytte ved at lære om kost og motion, rygning og mentalt helbred. Her giver materialet mulighed for, at kursister lærer nyt om de skadelige virkninger af usunde vaner og levevis, og især arbejdet med mentalt helbred kan indeholde ny viden for kursister, hvoraf mange ifølge sproglærerne ikke er vant til at opfatte fx stress og depression som sygdom.

Om datagrundlaget

Evalueringen bygger på kvalitative data indsamlet gennem fokusgruppeinterview og enkeltinterview med 12 sproglærere og 17 kursister fordelt på fem sprogcentre i Region Sjælland, samt enkeltinterview med fire sproglærere, som har anvendt materialet uden for sprogcentrene i Region Sjælland.

2 Indledning

Denne rapport indeholder resultaterne af Danmarks Evalueringsinstituts (EVA) evaluering af sprogundervisningsmaterialet *Sundhedsdansk*.

2.1 Baggrund

Region Sjælland har bedt EVA om at evaluere materialet *Sundhedsdansk*. *Sundhedsdansk* blev offentliggjort i begyndelsen af 2019 og er frit tilgængeligt på <https://sundhedsdansk.dk>. Region Sjælland har desuden afholdt en informationskampagne om materialet med besøg på sprogcentre i hele Region Sjælland.

2.1.1 Formålet med Sundhedsdansk

Sundhedsdansk er rettet mod danskuddannelse til voksne udlændinge og er blevet til ud fra Region Sjællands ønske om at øge nyankomne udlændinges forståelse for deres ansvar for egen sundhed og skærpe deres kropsbevidsthed. Samtidig ønsker Region Sjælland med materialet at skabe bedre rammer for, at de nyankomne tilegner sig viden, færdigheder og kompetencer, der gør dem i stand til at handle hensigtsmæssigt i forhold til sundhed i deres hverdag og i forhold til at kunne opsøge hjælp i det danske sundhedssystem, hvis de bliver syge.¹ Region Sjælland har udarbejdet materialet i samarbejde med Holbæk Kommune. I og med at der er tale om et regionalt-kommunalt samarbejde, har materialet både fokus på tidlig opsporing og behandling og på forebyggelse.

Materialet har både nogle mål, som angår kursisternes læring om sundhed, og nogle mål, som angår kursisternes sprogtilegnelse. Denne evaluering fokuserer på sundhedsmålene. De konkrete sundhedsmål for materialet er, at sprogcentrenes kursister:

1. Tilegner sig danske ord, begreber og redskaber, som gør det muligt for dem at beskrive egne kropsoplevelser og sætter dem i stand til at navigere i det danske sundhedssystem
2. Får viden om symptomer, som de bør gå til lægen med (lytte til kroppens signaler)
3. Får kendskab til dansk kultur omkring sundhed og sygdom
4. Får kendskab til, hvad de selv kan gøre for at leve et godt og sundt liv.

¹ Region Sjælland. *Lærervejledning til Sundhedsdansk*. Lokaliseret 25.6.2020 på: https://sundhedsdansk.dk/wp-content/uploads/2019/01/0_Laerervejledning_opslag.pdf.

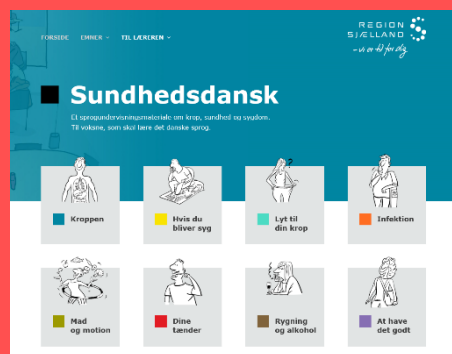
2.1.2 Indholdet i Sundhedsdansk

Sundhedsdansk består af en række forskellige materialer, som både findes i fysisk form og på www.sundhedsdansk.dk. Materialet er udviklet, så det understøtter arbejdet med målene på danskuddannelse 1 (modul 5), danskuddannelse 2 (modul 3) og danskuddannelse 3 (begynderundervisningen). Boks 2.1 viser de forskellige typer af materiale, som *Sundhedsdansk* består af.

Boks 2.1

Materialet Sundhedsdansk består af:

- Otte hæfter (printbare + lydfil) med øvelser og opgaver til kursisterne
- Otte film á otte minutter, som understøtter hæfternes emner
- E-læringsmateriale med sprogtræningsøvelser
- Ekstramateriale (printbart)
- Samtalebilleder (printbare)
- Før- og eftertest
- En lærervejledning



Kilde: Lokaliseret 25.6.2020 på: <https://sundhedsdansk.dk/>

De otte hæfter og film i materialet handler om otte forskellige emner, som fremgår af boks 2.2.

Emnerne er bygget op, så kursisterne først bliver præsenteret for en række nye ord, som typisk underbygges af billeder. Herefter følger nogle øvelser og opgaver. Det fremgår af lærervejledningen, at øvelser og opgaver skal sikre, at kursisterne arbejder på mange forskellige måder og både skriftligt og mundtligt med det nye vokabularium.

Hvert emne er ifølge lærervejledningen et afsluttet forløb, men det anbefales, at sproglærerne følger emnerækkefølgen. Materialet er bygget op, så sværhedsgraden øges lidt fra emne 1 til 8. Opgaver og øvelser inden for de enkelte emner varierer også i sværhedsgrad. Det er ifølge lærervejledningen op til sproglæreren at vælge det niveau, som passer til den enkelte kursistgruppe. Lærervejledningen foreslår, at sproglæreren arbejder med emnerne gentagne gange i løbet af danskuddannelsen, og her kan sproglæreren så efterhånden øge sværhedsgraden af de opgaver, kursisterne arbejder med. Det betyder, at undervisningen i emnerne kan spænde over flere moduler og også gentages på flere moduler, hvorved kursisterne kan opleve en form for repetition, samtidig med at sværhedsgraden øges.

Boks 2.2

De otte emner i Sundhedsdansk

1. Kroppen
2. Hvis du bliver syg
3. Lyt til din krop
4. Infektion
5. Mad og motion
6. Dine tænder
7. Rygning og alkohol
8. At have det godt



Kilde: Lokaliseret 25.6.2020 på: <https://sundhedsdansk.dk/>

Region Sjælland har oplyst, at arbejdet med at udvikle materialet har bygget på både pædagogiske og kulturelle overvejelser. Fx handler den film, der hører til *Kroppen*, om en børneundersøgelse, dels for at få mulighed for at komme omkring alle kroppens dele, og fordi det kan virke anstødeligt på nogle, hvis filmen viser en voksen, nøgen krop. Filmen, der hører til *Rygning og alkohol* har en dansk hovedperson, fordi det kan være tabubelagt at tale om alkohol i nogle kulturer.

2.2 Formål og evalueringsspørgsmål

Evalueringen af *Sundhedsdansk* har til formål at undersøge, dels hvordan sprogcentrene anvender materialet i undervisningen, herunder hvorfor lærerne vælger at benytte materialet, og på hvilke måder de benytter det, og dels hvordan materialet understøtter, at kursisterne tilegner sig den viden, som er målet med materialet. Dette gøres ud fra følgende evalueringsspørgsmål:

1. Hvordan oplever lærerne materialets anvendelighed i undervisningen på sprogcentrene?
2. Hvordan oplever lærere og kursister, at materialet fungerer med hensyn til at skabe rammer for, at kursister får udbytte af undervisningen i form af, at de:
 - a. Tilegner sig danske ord, begreber og redskaber til beskrivelsen af egne kropsoplevelser og at navigere i det danske sundhedssystem?
 - b. Får viden om symptomer, som de bør gå til lægen med?
 - c. Får kendskab til dansk kultur inden for sundhed og sygdom?
 - d. Får kendskab til, hvad de selv kan gøre for et godt og sundt liv?

2.3 Evalueringens design og metode

Udgangspunktet for EVA's evaluering af *Sundhedsdansk* er Region Sjællands programteori for den samlede indsats i form af Regionens udvikling af *Sundhedsdansk*. På baggrund af denne har EVA designet en virkningsevaluering baseret på kvalitative data.

2.3.1 Region Sjællands programteori

Region Sjællands programteori med indsatser, aktiviteter og de forventede virkninger af disse fremgår af figur 2.1.

FIGUR 2.1

Region Sjællands programteori for sprogundervisningsmaterialet Sundhedsdansk



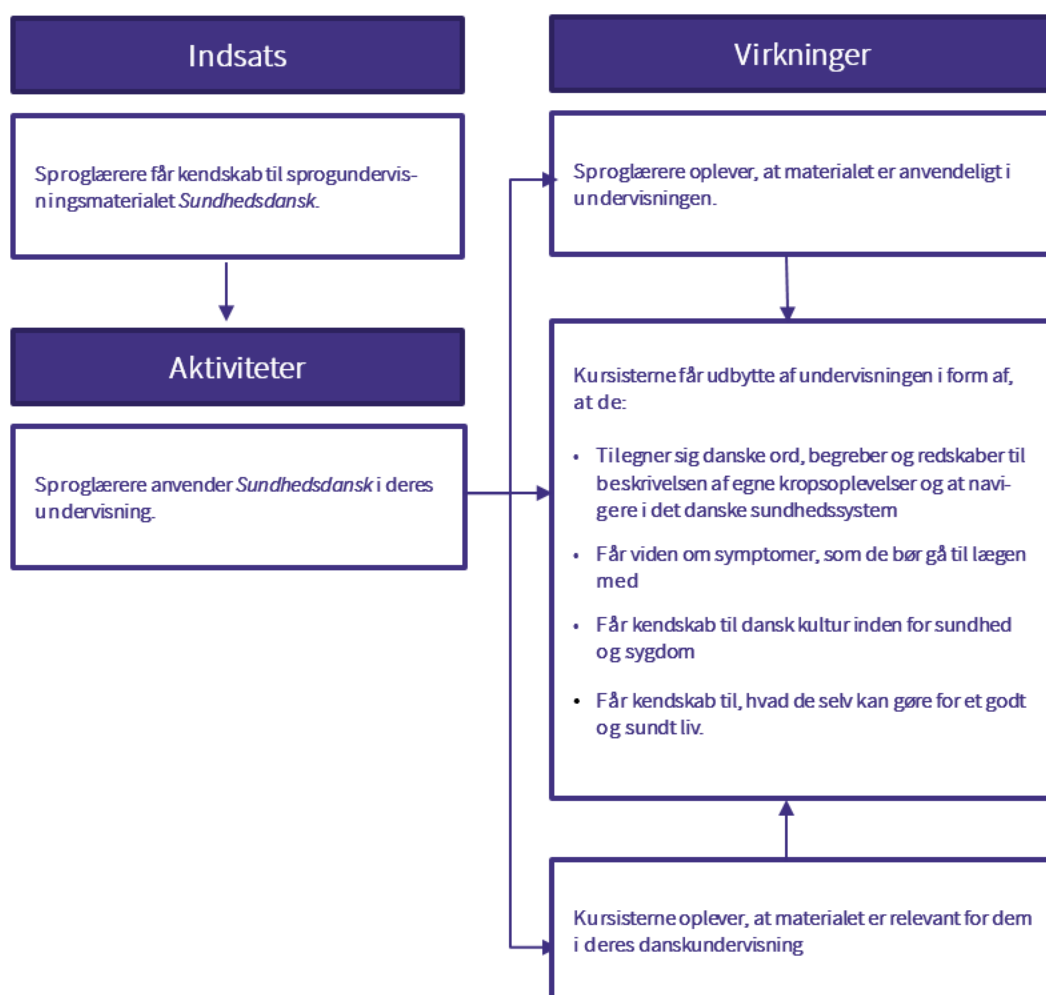
Det fremgår af Region Sjællands programteori, at de forventede virkninger af Regionens samlede indsats og aktiviteter har været, at flere sprogglærere anvender materialet, og at kursisterne derved tilegner sig viden, ord og begreber, som kan bruges i det danske sundhedssystem, og sproglige kompetencer, som forbereder dem til modultestene på danskuddannelserne.

2.3.2 EVA's virkningsevaluering af undervisningen

EVA's virkningsevaluering fokuserer på, om sprogglærerne har oplevet, at materialet er anvendeligt i undervisningen, og på kursisters udbytte (læring) af undervisningen, herunder hvorvidt de oplever, at materialet er relevant, og hvordan undervisningen bidrager til opfyldelsen af sundhedsmålene. Vi har derfor operationaliseret Region Sjællands overordnede programteori for den samlede indsats i en specifik programteori for sammenhængen mellem undervisningen og udbyttet, som fremgår af figur 2.2.

FIGUR 2.2

EVA's programteori for evalueringen af *Sundhedsdansk* med fokus på undervisning og læring



Det fremgår af figur 2.2, at vi undersøger, hvilke virkninger sproglærernes anvendelse af *Sundhedsdansk* har haft i form af:

- Sproglærernes oplevelse af materialets anvendelighed, dvs. hvorfor og hvordan sproglærerne har anvendt materialet i deres undervisning, og hvilke overvejelser de har gjort sig om dette
- Kursisternes oplevelse af, at *Sundhedsdansk* er relevant for dem i deres danskundervisning ud fra den antagelse, at deres udbytte af undervisningen hænger sammen med deres interesse for emnet og oplevelse af at have et behov for at lære noget om sundhed
- Kursisternes udbytte af undervisningen i forhold til sundhedsmålene.

Det skal bemærkes, at virkningsevalueringen ikke måler de mere langsigtede effekter af undervisningen, om end indikationer på effekterne kan fremgå af evalueringens kvalitative interview.

For at vurdere virkningerne af indsatsen har vi foretaget besøg på sprogcentre i Region Sjælland, hvor vi har foretaget kvalitative interview med kursister og lærere. Desuden har vi foretaget kvalitative telefoninterview med lærere uden for Region Sjælland.

Gennem interviewene med lærerne har vi undersøgt virkningerne i form af lærernes oplevelse af, hvorvidt og hvordan materialet egner sig til anvendelse i deres undervisning. Gennem interviewene med lærere og kursister har vi undersøgt kursisternes oplevelse af materialets relevans og virkningerne af sproglærernes anvendelse af materialet for kursisternes udbytte af undervisningen i forhold til de fire sundhedsmål.

2.3.3 Interview og besøg på sprogcentre i Region Sjælland

Vi har foretaget interview på fem sprogcentre i Region Sjælland. Vi kontaktede og rekrutterede sprogcentre til evalueringen i januar 2020 og foretog interview på centrene i februar og marts 2020. Der er 12 sprogcentre i Region Sjælland, heraf er fem offentligt (kommunalt) ejede, og syv er privatejede. For at opnå viden om, hvordan materialet virkede under forskellige vilkår for undervisningen på sprogcentre, har vi udvalgt sprogcentre fra forskellige kommunesocialgrupper² og både offentlige og private sprogcentre. Der var dog den betingelse, at sprogcentre havde ansatte lærere, som havde erfaring med materialet. Appendiks A viser en oversigt over alle sprogcentre i Region Sjælland, deres ejerforhold, kommunesocialgruppe og antal kursister og sproglærere.

Vi har været i kontakt med alle 12 sprogcentre i Region Sjælland. Heraf var fem offentlige og syv private. To af de fem offentligt ejede centre havde anvendt materialet, og alle syv privatejede sprogcentre havde anvendt materialet. Der var dog stor forskel på, hvor meget materialet var blevet anvendt, og hvor mange lærere der havde brugt det.

2 Kommunesocialgrupperne er defineret af Region Sjælland og tager højde for en række socio-økonomiske faktorer og uddannelsesstatus i regionen.

Tabel 2.1 viser sprogcentrene i Region Sjælland, og hvilke af dem der deltog i evalueringen.

TABEL 2.1

Sprogcentrene i Region Sjællands anvendelse af Sundhedsdansk og deres deltagelse i evalueringen

	Har Sundhedsdansk været anvendt på sprogcenteret?	Deltagelse i evaluering	Antal interviewede sproglærere	Antal interviewede kursister
Center for Dansk og Integration	Ja	Casebesøg	3	5
Clavis sprog & kompetence	Ja	Casebesøg	4	4
UCplus Sprogcenter	Ja	Telefoninterview	1	0
AOF Sprogcenter Nordvest	Ja	Nej	-	-
Lærdansk, Næstved	Ja	Casebesøg	2	4
A2B Faxe	Ja	Nej	-	-
Lærdansk, Ringsted	Ja	Nej	-	-
Guldborgsund Sprog- og Integrationscenter	Nej	Nej	-	-
Slagelse Sprogcenter	Nej	Nej	-	-
Kalundborg Sprogcenter	Ja	Nej	-	-
A2B Vordingborg	Ja	Casebesøg	2	4
Lolland Sprogskole	Nej	Nej	-	-

Kilde: Oplysninger fra sprogcentrene.

Note: ”-” angives hvor EVA ikke har foretaget interview

Tabel 2.1 viser, at vi har foretaget casebesøg med interview med sproglærere og kursister i fire af sprogcentrene i regionen og telefoninterview med en lærer i ét sprogcenter. Ét af sprogcentrene (Holbæk) har været med til at udvikle og afprøve materialet og indgår derfor ikke i evalueringen. Tabellen viser også, at fem ud af de ni sprogcentre, som har erfaring med materialet, indgår i evalueringen. Af de fem sprogcentre i evalueringen er én offentlig og fire privatejede, hvilket afspejler, at flere af de private centre anvendte materialet. Tre af centrene er i kommunesocialgruppe ét. De to resterende er i hhv. kommunesocialgruppe to og tre.

Sprogcentre fra Region Sjælland i evalueringen

Sprogcentre i Region Sjælland:

- Clavis Roskilde (privat, kommunesocialgruppe 1)
- Lærdansk Næstved (privat, kommunesocialgruppe 2)
- A2B Vordingborg (privat, kommunesocialgruppe 3)
- Center for Dansk og Integration i Køge (offentlig, kommunesocialgruppe 1)
- UCPlus Sprogcenter i Greve (privat, kommunesocialgruppe 1)

Det er EVA's vurdering, at de udvalgte sprogcentre giver et rimeligt dækkende billede af sprogcentrene i regionen med hensyn til brugen af *Sundhedsdansk*.

Interview med sproglærere

Under hvert af de fire casebesøg foretog vi et fokusgruppeinterview med mellem to og fire af sprogcenterets lærere, der har anvendt *Sundhedsdansk* i deres undervisning. Antallet af lærere i fokusgruppeinterviewene varierede efter, hvor mange af de ansatte lærere på sprogcenteret der havde erfaring med materialet. På det femte sprogcenter (Greve) var der kun én lærer, der havde anvendt materialet. Denne lærer var på orlov, hvorfor vi foretog et telefoninterview med læreren, der blev stillet samme spørgsmål, som lærerne i fokusgrupperne.

I alt har vi interviewet 12 lærere på sprogskoler i Region Sjælland. Vi har ikke en præcis opgørelse af, hvor mange sproglærere i Region Sjælland der samlet set har anvendt materialet, men på baggrund af vores dialog med lederne på sprogcentrene og vores interview med sproglærerne er det vores vurdering, at vi har interviewet en stor del af de sproglærere, som har benyttet materialet i Region Sjælland. Appendiks A viser det samlede antal lærere og kursister på sprogcentrene.

Alle interview med lærerne handlede om deres kendskab til materialet, deres erfaringer med materialet, samt hvilket udbytte de oplevede, kursisterne fik fra materialet, herunder hvilket udbytte kursisterne fik i forhold til sundhedsmålene.

Interview med kursister

Under hvert af de fire casebesøg foretog vi mellem fire og fem kvalitative enkeltinterviews med kursister, der havde arbejdet med *Sundhedsdansk* som led i deres danskuddannelse. Det blev til i alt 17 interview med kursister. Vi sigtede mod en ligelig fordeling mellem kursister fra Danskuddannelse 1 (DU1) og Danskuddannelse 2 (DU2).

Ti af de interviewede kursister var på DU 1 modul 6, og syv var på forskellige moduler på DU2.

Det bør bemærkes, at 15 af de 17 interviewede kursister var kvinder. Dette kan til dels forklares ud fra, at flere sproglærere på sprogcentrene fortalte, at der var en overvægt af kvinder på holdene.

Desuden er der generelt flere kvinder end mænd på danskuddannelserne³. Overvægten af kvinder i vores interview og på de hold, som sproglærerne underviste på, havde en vis betydning for interviewenes forløb, da emner med relation til kvinders sundhed, fx graviditet og fødsel, ofte blev nævnt i interviewene. Appendiks B viser en oversigt over kursisternes fordeling på sprogcentre, køn og danskuddannelsesmoduler.

Alle interviewene med kursisterne handlede om kursisternes erfaringer med det danske sundhedssystem og deres udbytte af undervisningen med *Sundhedsdansk*, herunder hvilket udbytte kursisterne fik i forhold til sundhedsmålene.

2.3.4 Telefoninterview med sproglærere uden for Region Sjælland

På baggrund af interviewene i Region Sjælland erfarerede vi, at materialet også er blevet benyttet uden for Region Sjælland. Derfor foretog vi telefoninterview med i alt fire sproglærere fra tre sprogcentre uden for Region Sjælland. Én af lærerne kontaktede vi gennem en af de interviewede lærere i Region Sjælland. De resterende lærere fik vi kontakt til igennem et opslag i en Facebookgruppe for dansklærere. Vi foretog rekruttering og telefoninterview i marts 2020. Interviewene havde samme indhold som interviewene med fokusgrupperne i Region Sjælland.

TABEL 2.2

Sprogcentre uden for Region Sjælland og deres deltagelse i evalueringen

	Deltagelse i evaluering	Antal interviewede sproglærere
Sprogcenter Nordsjælland, Hillerød	Telefoninterview	1
Sprogcenter Midt, Silkeborg	Telefoninterview	2
AOF Varde	Telefoninterview	1

Kilde: EVA's kontakt til sprogcentrene.

Note: Appendiks C viser en oversigt over centrene, deres ejerforhold og det samlede antal lærere og kursister på sprogcentrene.

2.4 Projektgruppe

Evalueringen er gennemført af en projektgruppe bestående af følgende medarbejdere:

- Konsulent Stine Ny Jensen
- Praktikant Janus Emil Mariager
- Konsulent Fie Reeder
- Konsulent Mille Lassen
- Chefkonsulent Michael Andersen (kvalitetssikringskonsulent)

3 Udlændinge- og Integrationsministeriet. (2020). *Aktiviteten hos udbydere af danskuddannelse for voksne udlændinge m.fl. i 2019. Årsrapport 2019*. København: Udlændinge og Integrationsministeriet.

- Chefkonsulent Dorte Boesby Dahl (projektleder)

Evalueringen er gennemført i perioden januar 2020 til maj 2020.

2.5 Rapportens opbygning

Rapportens kapitel 3 evaluerer materialets virkning i form af dets anvendelighed i undervisningen jf. det første evalueringsspørgsmål. Vi evaluerer dette ved at se på lærernes begrundelser for at anvende materialet, hvordan de konkret har anvendt de forskellige dele af materialet i deres undervisning, og hvordan de vurderer, at materialet passer til deres undervisning og til deres kursister.

Rapportens kapitel 4 evaluerer, hvilket udbytte kursisterne har fået af at arbejde med *Sundhedsdansk* i undervisningen jf. det andet evalueringsspørgsmål. Vi ser på deres oplevelse af relevansen af at blive undervist i *Sundhedsdansk*, og på hvordan lærere og kursister oplever kursisternes udbytte svarende til de fire sundhedsmål.

3 Materialets anvendelighed

Dette kapitel handler om, hvordan sproglærerne oplever materialets anvendelighed. Det drejer sig om sproglærernes overordnede begrundelser for at anvende materialet i deres sprogundervisning, hvordan de konkret har anvendt materialet, og hvilke overvejelser de har gjort sig om anvendeligheden af materialets forskellige dele, herunder både de otte forskellige emner, som materialet består af, og de forskellige typer af materiale, som indgår i emnerne (dvs. film, opgavehæfter, før- og eftertest, elektronisk materiale samt materiale til at understøtte lærernes undervisning i form af lærervejledningen).

Kapitlet bygger på vores fokusgruppeinterview og telefoninterview med i alt 16 lærere, heraf 12 fra Region Sjælland.

Evalueringen viser, at sproglærerne generelt oplever, at materialet er meget anvendeligt i deres undervisning. Anvendeligheden handler om flere ting:

- Materialet rammer et behov for undervisningsmateriale om sundhed, idet det er det eneste samlede tilgængelige undervisningsmateriale om sundhed. Det er vigtigt, at kursisterne lærer om sundhed på dansk, da danskuddannelsesprøverne altid indeholder opgaver om sundhed, og desuden vurderer sproglærerne, at kursisterne har behov for ordforråd og viden på området.
- Materialets emne og opbygningen af opgaverne bidrager til kursistersnes prøveforberedelse.
- Materialet er brugervenligt for sproglærerne, fordi det ikke kræver meget forberedelse til undervisningen, og for kursisterne, fordi den elektroniske del af materialet er meget let at få adgang til og at arbejde med.
- Materialet egner sig til differentieret undervisning, idet det er meget fleksibelt og passer godt til forholdene for undervisningen på sprogcentrene, hvor der ofte er nye kursister på holdene.
- Materialet bliver brugt systematisk af nogle lærere, som tager emnerne fra 1 til 8 og følger materialets progression, men bliver i høj grad også brugt til at plukke i, hvorved lærerne enten inddrager det i forløb, de selv tilrettelægger, eller benytter det i vikartimer.
- Evalueringen viser, at sproglærerne er mest tilbøjelige til at benytte materialet på DU1, og at de primært benytter de første fire emner i materialet, da de vurderer, at de andre emner er for svære/abstrakte for en del af kursisterne på DU1.
- Nogle sproglærere vælger nogle af emnerne fra, fordi emnerne er følsomme.
- Det er især filmene og opgavehæfterne, lærerne finder anvendelige, hvorimod før- og eftertest ikke anvendes ret meget.

3.1 Sproglærernes begrundelser for at undervise med Sundhedsdansk

I dette afsnit ser vi på lærernes overordnede begrundelser for at anvende *Sundhedsdansk* i deres undervisning, dvs. hvordan de fik kendskab til materialet, samt hvilke kvaliteter ved materialet som ansporede dem til at anvende det i undervisningen.

3.1.1 Sproglærerne har fået kendskab til Sundhedsdansk gennem Region Sjælland eller gennem professionelle netværk

De interviewede lærere fra sprogcentre i Region Sjælland fik enten kendskab til materialet gennem deres kontakt med Region Sjælland, i forbindelse med at sprogcenteret deltog i afprøvning af materialet eller i forbindelse med Region Sjællands informationskampagne om materialet. På sprogcentre delte lærerne viden internt om materialet, og på ét sprogcenter var det stedets bibliotekar, som udbredte kendskabet til materialet.

Lærerne på sprogcentre uden for Region Sjælland fik kendskab til *Sundhedsdansk* gennem deres netværk bestående af andre dansklærere på Facebook eller i forbindelse med kursusaktivitet.

3.1.2 Der er behov for undervisningsmateriale om sundhed

Lærerne gav udtryk for, at selvom sundhed er et emne, der altid behandles på danskuddannelsen, og som indgår i danskprøverne, har der ikke tidligere været et samlet materiale. Derfor faldt materialet, som en sproglærer udtrykte det, ”på et tørt sted”. Lærerne var begejstrede for, at der nu foreligger et samlet materiale om emnet, så de ikke selv skal producere det. Læreren citeret nedenfor sætter ord på dette:



Vi har bare ikke haft et samlet materiale. Jeg har selv siddet og bikset lidt sammen med noget apotek og nogle indlægssedler, og så klippe-klistet noget med kroppen. Så det har været supergodt, at materialet kom samlet.

Lærer, Køge

Materialet bidrog altså til den prøveforberedende undervisning ved at tilbyde et samlet materiale med emnet sundhed.

3.1.3 Sundhed er et vigtigt tema for målgruppen

Ifølge sproglærerne er sundhed et vigtigt emne for kursisterne, da de ofte har et stort behov for at kunne begå sig i sundhedssystemet. Mange kursister har ifølge lærerne helbredsproblemer, og mange har børn, som de skal til lægen med. Flere sproglærere gav udtryk for, at sundhedstemaet faldt godt i tråd med, at de oplever, at kursister ind i mellem fortæller om deres helbred og mødet med det danske sundhedssystem, og at lærerne ind i mellem også hjælper deres kursister med fx at ringe til lægen. Kursisternes behov for viden om sundhed ansporede derfor lærerne til at benytte *Sundhedsdansk* i undervisningen, som dette citat for eksempel beskriver:



En motivation til at bruge materialet har været, at vi har rigtig mange syge her. Så det har egentlig været rigtigt rart, at man kunne føle, at man også hjalp dem til at forstå nogle ting.

Sproglærer, Vordingborg

3.1.4 Materialet er brugervenligt for både sproglærere og kursister

De interviewede sproglærere lagde generelt vægt på, at materialet var brugervenligt for både dem og for kursisterne, hvilket gjorde det attraktivt at benytte materialet. Brugervenligheden for lærerne bestod i, at materialet kunne bruges direkte i undervisningen, uden at lærerne skulle bruge meget tid på at forberede sig, og uden der var behov for at foretage justeringer eller supplere med andre ting:



For det første var materialet meget let at gå til. Det var nogle gode film, og det skriftlige materiale der var, det var egentlig bare at kopiere det og så gå i gang. Altså vi har ikke været nødt til at skulle rette det til.

Lærer, Silkeborg

Brugervenligheden for kursisterne bestod i, at e-læringsmaterialet var meget let tilgængeligt. Det havde stor betydning, at kursisterne nemt selv kunne gå ind på sundhedsdansk.dk i forbindelse med eller i forlængelse af undervisningen, idet de ikke skulle bruge et login.

Sproglærerne lagde også vægt på, at indholdet på Sundhedsdansk.dk var let for kursisterne at navigere i. En lærer beskriver, at det elektroniske materiale var nemt at anvende for kursisterne, som ofte ikke er vant til at benytte en computer:



Selv mine DU1 modul 1-kursister kan finde ud af det, selvom de ikke kan noget med en computer nærmest. Når de går ind på siden, skal de ikke logge ind, så allerede dér er det nemt. Og så fortæller man dem, hvilken farve de skal trykke på, og så er de der allerede og kan navigere i det, uden at der er alle mulige ting, der kan forvirre. Så det er rigtig, rigtig nemt for dem at gå til.

Lærer, Varde.

3.1.5 Materialet egner sig til differentieret undervisning

Sproglærerne syntes generelt, at det var en stor kvalitet ved materialet, at det kunne anvendes til differentieret undervisning, fordi det kan bruges på mange måder og tilpasses forskellige behov.

Materialet er bygget op af de otte afgrænsede emner, som trods det, at der er en indbygget progression i emnerne, ikke forudsætter, at kursisterne har været igennem forudgående trin eller emner for at kunne følge med i undervisningen. Derfor oplevede lærerne, at materialet var godt at anvende i undervisningen på sprogcentre, hvor der dels kan være en del fravær, og hvor der er løbende optag, hvorfor der jævnlige kommer nye kursister på holdene. En lærer beskrev fordelene ved denne fleksibilitet i materialet i undervisningen af nye kursister:



Hvis jeg får en ny kursist ind hos mig næste onsdag, så kan de sagtens være med, hvis jeg tager et nyt emne næste onsdag. De er ikke lost, for de behøver ikke at have været igennem de andre emner. På den måde er det smart, at hvis der er løbende tilgang, så mangler de ikke noget, fordi vi er nået til hæfte fem.

Lærer, Vordingborg.

Sproglærerne lagde vægt på, at materialet kan benyttes på forskellige måder og til forskellige målgrupper, fordi det består af mange forskellige typer materiale og mange forskellige typer opgaver. Dermed syntes sproglærerne, at materialet tilgodeser både kursisters forskellige niveauer og deres forskellige læringsstile.



Nogle kursister synes, at det, at man kan se en film, er helt fantastisk. Og så er der andre, som gerne skal have billeder, og som skal sidde og høre det igen og igen og gentage og gentage. Og så er der dem, der gerne vil sidde og skrive og læse. Så der er tænkt på alle i det her materiale. Og der er ingen, der føler sig snydt, når man er færdig med det.

Lærer, Varde

3.2 Sproglærernes anvendelse af materialet

I dette afsnit ser vi på, hvordan sproglærerne anvendte materialet, og hvilke overvejelser de gjorde sig i den forbindelse.

Lærervejledningen til materialet indeholder forslag til, hvordan materialet kan bruges i undervisningen. Vejledningen anbefaler, at sproglærerne følger emnerækkefølgen, således at sværhedsgraden øges lidt fra emne 1 til 8, og at læreren vælger de opgaver og øvelser inden for de enkelte emner, som passer til den enkelte kursistgruppe. Lærervejledningen foreslår også, at undervisningen i emnerne kan spænde over flere moduler og også gentages på flere moduler, hvorved kursisterne kan opleve en form for repetition, samtidig med at sværhedsgraden øges. Lærervejledningen anbefaler også en trin-for-trin-brug af materialet inden for hver af de otte emner, jf. boks 3.1.

Lærervejledningens forslag til brug af materialet

FORSLAG TIL BRUG AF MATERIALET – TRIN FOR TRIN

En model for brug af materialet kan se sådan ud:

- Planlæg at bruge mellem 4-8 lektioner pr. emne – afhængig af danskuddannelse og kursisters forudsætninger.
- Print hæftet ud for det aktuelle emne – et eksemplar pr. kursist.
- Førtest: Lad kursisterne tage førtesten – som ligger under det enkelte emne på sundhedsdansk.dk.
- Fortæl kursisterne, hvad de skal lære af undervisningen i emnet. Det står på forsiden på hvert materiale. Supplér eventuelt med din viden fra måloversigten i lærervejledningen.
- Start med at se filmen for emnet i plenum. Det sætter både den visuelle og auditive scene for kursisterne.
- Arbejd med materialets opgaver og øvelser i klassen – dels individuelt, par- og gruppevis og i plenum.
- Giv kursisterne tid til at arbejde med ord, lyd og billeder gennem e-læringsmaterialet.
- Eftertest: Slut emnet af med at lade eleverne tage eftertesten – som ligger under det enkelte emne på sundhedsdansk.dk.

Kilde: Region Sjælland. *Lærervejledning til Sundhedsdansk*. Lokaliseret 25.6.2020 på: https://sundhedsdansk.dk/wp-content/uploads/2019/01/0_Laerervejledning_opslag.pdf

3.2.1 Ikke alle sprog lærere anvendte lærervejledningen

Det fremgik af interviewene, at de fleste sprog lærere havde kigget i lærervejledningen, men at der var forskel på, hvor meget de havde brugt den. Lærerne beskrev enten, at de syntes, materialet var selvforklarende, fordi det var så let at gå til, at man ikke behøvede vejledning for at kunne undervise med materialet, eller at de følte, de havde så stor erfaring med at undervise, at de foretrak at undervise uden at skulle følge en vejledning, hvilket denne lærer beskriver:



Sådan nogle lærervejledninger er jo netop også, hvis man er ny lærer. Jeg brugte rigtig meget lærervejledninger i starten, og så finder man ligesom sin egen måde.

Sproglærere, Køge

3.2.2 Nogle lærere bruger materialet systematisk, og andre udvælger enkelte dele

Overordnet set brugte sprog lærerne materialet på to forskellige måder: ved at benytte det systematisk eller ved at udvælge enkelte dele.

I de tilfælde, hvor sprog lærerne benyttede materialet systematisk, arbejdede de sig igennem alle emnerne i rækkefølge og alle de forskellige materialedele. Lærerne begrundede denne tilgang til materialet med, at de ønskede at udnytte progressionen i materialet, og at der i fremstillingen af materialet er tænkt over, at det skulle kunne bruges i et sammenhængende forløb.

I de tilfælde, hvor lærerne udvalgte enkelte dele af materialet, valgte de selv de emner og opgaver, som de syntes passede ind i deres undervisning, eventuelt suppleret med andet materiale. Sprog lærerne, der primært brugte materialet til at plukke i, henviste til, at de på baggrund af deres erfaring udvalgte det, de mente ville passe bedst til deres forløb og hold. På den måde kunne materialet bruges til at ramme noget, der er særligt aktuelt for kursisterne. I forbindelse med at de plukkede i materialet, kunne lærerne også finde på at supplere med noget andet materiale for at skræddersy undervisningen til holdet.

En udbredt anledning til at plukke i materialet har været i forbindelse med vikararbejde. Her blev materialet brugt meget på alle centrene i forbindelse med vikararbejde, hvor lærerne pegede på, at det var nemt og hurtigt at bruge materialet, fordi det er muligt at undervise i materialet uden forberedelse, og fordi det kan tilpasses det tidsrum, de typisk er vikarer i.

Et enkelt af sprog centrene har benyttet materialet i forbindelse med en emneuge om sundhed for alle kursister på hele sprog centeret.

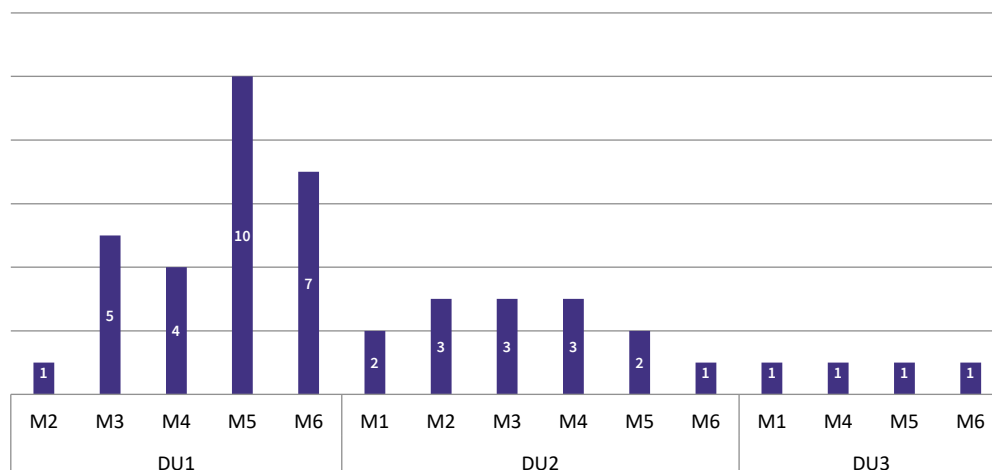
3.2.3 Lærerne anvender materialet på mange forskellige niveauer

Lærerne brugte materialet bredere og på flere moduler, end materialet er direkte rettet imod. Figur 3.1 viser, hvilke moduler de lærere, vi har interviewet, tilkendegav, at de havde benyttet materialet på. Det fremgår af tabellen, at lærerne primært benyttede materialet på de sidste moduler på DU1. Ingen havde benyttet materialet på modul 1 af DU1. Det fremgår også, at materialet blev benyttet på alle moduler i DU2 og på nogle moduler i DU3.

FIGUR 3.1

Lærernes anvendelse af Sundhedsdansk fordelt på moduler

Figuren viser, hvor mange af de 16 interviewede sproglærere, der har benyttet *Sundhedsdansk* på de forskellige moduler på danskuddannelse for voksne udlændinge. I figuren er de moduler, som materialet ikke er anvendt på, udeladt.



Lærernes overvejelser om, hvilke niveauer de brugte hvilke dele af materialet på, omhandlede især forskellen mellem kursisterne på de tre forskellige danskuddannelsesniveauer. DU1-kursisterne har ofte ikke arbejde eller er under uddannelse og er samtidigt ikke så langt sprogligt, hvorimod DU2- og DU3-kursisterne ofte har arbejde og er under uddannelse. Lærerne vurderer på den baggrund, at DU1-kursister har brug for at arbejde med nogle konkrete emner, som øger deres ordforråd, frem for emner, der kræver, at de mundtligt diskuterer og reflekterer over sundhed på dansk.

Flere sproglærere vurderede, at materialet var for let til DU3-kursister, og at der desuden er for travlt på DU3 til at benytte *Sundhedsdansk*, men at det egnede sig fint til vikarmateriale, da det er nemt for læreren at benytte uden forberedelse. Derfor er materialet jf. figur 3.1 blevet benyttet så bredt.

Selvom lærervejledningen foreslår, at undervisningen i emnerne kan spænde over flere moduler og også gentages på flere moduler, gav ingen af lærerne eksempler på at have brugt materialet på den måde. Det skal bemærkes, at materialet har været til rådighed for sproglærerne fra maj/juni 2019. På tidspunktet for EVA's interview med lærerne er det altså tænkeligt, at de ikke havde erfaring med at gentage emnerne over flere moduler.

Materialet blev også brugt på FVU-forløb

Vores evaluering viser, at materialet ikke kun er blevet brugt på DU1, DU2 og DU3, som det var målrettet mod. To af de interviewede lærere havde brugt materialet i forbindelse med FVU (Forberedende Voksenundervisning), fordi de syntes, at niveauet i materialet passede godt til FVU Start-forløbene:



Dem, der er på FVU-Start, er jo nogle af dem, der er blevet færdige her på DU1, men de er ikke nødvendigvis gode nok til, at de kan sidde og skrive specielt meget. Det er rigtig godt for dem at få ekstra lyttetræning med de dér videoer og så de opgaver, der passer til.

Lærer, Vordingborg

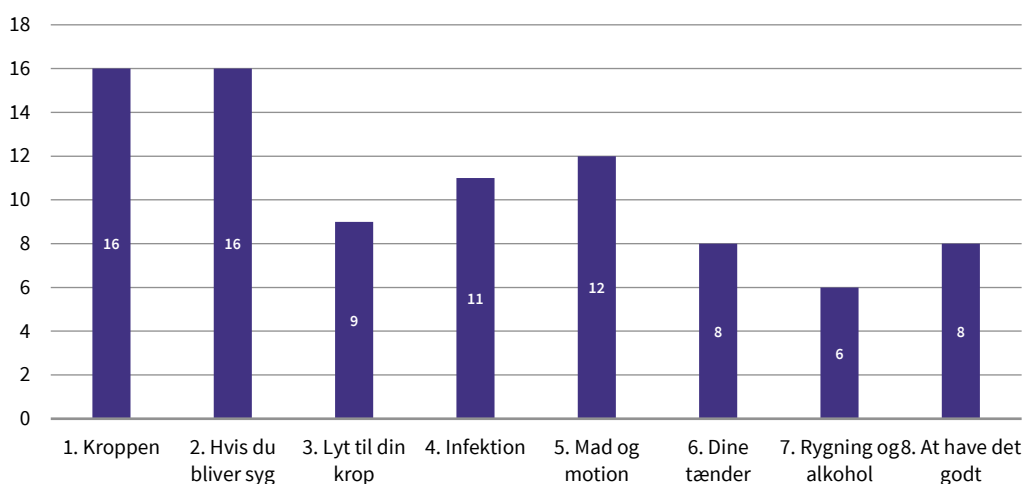
3.2.4 "Kroppen" og "Hvis du bliver syg" er de mest populære emner blandt lærerne

Selvom lærerne overordnet set syntes, at sundhedstemaet er meget relevant for deres kursister, så var der imidlertid nogle af de otte emner, som var mere populære at anvende end andre. Det fremgår af figur 3.2, at alle de lærere, vi interviewede, havde arbejdet med *Kroppen* og *Hvis du bliver syg*. Det var således de to mest populære emner.

FIGUR 3.2

Antal sproglærere, der har anvendt emnet

Figuren viser, hvor mange af de 16 interviewede sproglærere der har anvendt de otte forskellige emner i Sundhedsdansk



I den modsatte ende af skalaen finder vi emnet *Rygning og alkohol*, der blev benyttet af blot seks af de 16 lærere og således var det mindst populære emne. Lærerne gav en række begrundelser for, hvorfor de valgte nogle emner frem for andre:

Emnernes sværhedsgrad

Den mest gennemgående begrundelse for lærernes valg af emner handlede om sværhedsgrad og emnernes kompleksitet. Flere sproglærere pegede på, at de første fire emner var gode at arbejde med på DU1 – især på modul 5 – hvorimod de sidste fire emner var for svære for DU1-kursisterne.



På DU1 har kursisterne brug for at få kommunikative kompetencer. At de kan tale med sundhedsvæsenet. Det er ikke vigtigt at kunne læse en varedeklaration og kigge på tilsætningsstoffer. Det ordforråd er ikke vigtigt dér, hvor de er lige nu.

Sproglærer, Greve

Lærernes anvendelse af emnerne faldt således i tråd med, at materialet primært blev benyttet på DU1 og med progressionen i materialet, der betyder, at sværhedsgraden øges fra emne 1 til 8.

Emnernes relevans for kursisterne

En anden meget væsentlig begrundelse for sproglærernes emnevalg var deres vurdering, af hvilke emner der var mest relevante for deres kursister. Her var det vigtigt for nogle lærere, at de sundhedsfaglige problemstillinger, som blev behandlet i materialet, var relevante og genkendelige for kursisterne. For eksempel vurderede nogle lærere, at alkohol ikke var et lige så relevant emne for deres kursister som rygning, fordi kursisterne ofte kommer fra kulturer, hvor det ikke er almindeligt at drikke alkohol:



Jeg har også måttet springe noget over. Den med rygning og alkohol: Så sidder jeg med ti damer fra Syrien, som aldrig har drukket alkohol. De kender ikke til dansk alkoholkultur, som er udgangspunktet for materialet – det er langt fra dem. De ved godt, det er skidt at drikke alkohol, men rygning er mere almindeligt. Det er både mænd og kvinder, der ryger.

Lærer, Greve.

Læreren foreslog også, at rygning og alkohol får hvert deres emnemateriale, netop fordi alkohol er mindre relevant end rygning for hendes kursister.

En lærer pegede også på, at emnet kan være med til at give kursisterne et negativt indtryk af dansk kultur. Imidlertid pegede andre lærere på, at selvom kursisterne ikke selv drikker alkohol, så er det et væsentligt aspekt af dansk kultur og derfor også relevant for dem at lære om.

Et andet eksempel på, at sproglærerne vurderede relevansen af emnerne for deres kursister, var en lærer, som kun havde unge kursister på sine hold. Læreren fravalgte *Lyt til din krop*, fordi læreren ikke forventede, at de fysiske sygdomme og symptomer ville være relevante for den unge målgruppe, men valgte andre emner til:



Altså sådan noget omkring fysisk sygdom som fx sukkersyge og overvægt er ikke noget problem blandt de unge. Men så er der nogle af de andre ting, som fx det her med at have det godt og fx rygning og alkohol og sådan noget med mad og motion.

Lærer, Nordsjælland

Det skal bemærkes, at vi i evalueringen alene ser på lærernes vurderinger af materialet og ikke har foretaget en sundhedsfaglig vurdering af deres vurderinger.

Følsomme emner

Nogle sproglærere vurderede, at nogle emner var følsomme og kom for tæt på nogle personlige ting for kursisterne og derfor kunne være svære at undervise i. Det betød, at de overvejede en ekstra gang, om de ville benytte materialet, eller om de helt skulle udelade det emne. Det gjaldt især *Lyt til din krop*, som handler om de symptomer, man skal være opmærksom på med hensyn til kræft, og hvor filmen handler om en mand, der undersøges for kræft:



Vi har ikke arbejdet med *Lyt til din krop*, og jeg tror faktisk, det var helt bevidst, at vi valgte den fra, fordi vi syntes, at det blev lidt for meget over i privatsfæren.

Lærer, Silkeborg



Kræft, det er bare aldrig sjovt at snakke om. Så det er ikke den, jeg bruger mest. Men den er godt lavet og det hele. Det er bare et svært emne at tage op.

Lærer, Varde

Et andet emne, som flere lærere nævnte kunne være følsomt, var *At have det godt*, som handler om mental sundhed. Lærerne fortalte, at emnet ofte er relevant for målgruppen, men på den anden

side er det for en del kursister ikke almindeligt at anskue depression og stress som en sygdom. En lærer fortalte, at hun er spændt på, hvordan kursisterne vil reagere, når hun introducerer emnet:



Vi har jo gemt det emne, der hedder *At have det godt*, og det har jeg gået og trippet lidt for at kunne komme i gang med, fordi jeg synes, det rummer noget spændende, men det rummer også noget lidt farligt, fordi mental sundhed kan jo være en udfordring for den målgruppe, vi har med at gøre.

Lærer, Silkeborg

Nogle lærere vurderede også, at materialet om rygning og alkohol overskred nogle grænser, fordi det var moraliserende:



Vi valgte den med alkohol fra, fordi vi ikke syntes, den var relevant for vores kursister. Og måske var den også lidt for moraliserende. Det var ikke noget, vi tænkte, vi skulle gå ind i.

Lærer, Silkeborg

Samtidig mente nogle, at der var en risiko for, at undervisning i denne del af materialet bidrog til at give kursisterne et uheldigt og stereotypt billede af danskernes vaner.

3.2.5 Sproglærerne finder især film og opgavehæfter anvendelige

I dette afsnit ser vi på, hvordan sproglærerne sammensatte undervisningen og brugte de forskellige materialetyper i form af film, opgaver mv.

Generelt havde lærerne typisk tilrettelagt undervisningen, ved at holdet i fællesskab så den film, der hørte til emnet, og talte om den. Herefter sad kursisterne for sig selv eller i mindre grupper på to-tre personer og løste opgaver, som så efterfølgende blev gennemgået i plenum. Det var også almindelig praksis, at kursisterne efter fælles holdundervisning arbejdede videre med materialet online på skolens computerfaciliteter. Der var relativt stor forskel på, hvor lang tid lærerne angiver, at de bruger på hvert af emnerne. Det spænder mellem fire og 18 lektioner.

Alle er glade for filmene

De lærere, vi interviewede, udtrykte alle, at filmene er en meget stor styrke ved materialet. De lagde vægt på, at filmene foregår langsomt, så kursisterne kan følge med, at det er en fordel, at man kan stoppe filmene undervejs, og at man kan læse teksten fra filmen. Derudover oplevede de filmene som humoristiske, hvilket havde en god indvirkning på dynamikken i klasselokalet og styrkede indlæringen. Nogle fortalte, at de forud for undervisningen var bekymrede for, at kursisterne ville synes, at filmene gav nogle for simple fremstillinger af sundhedsproblemstillingerne, men at de blev positivt overrasket:



Det var virkelig sjovt at se de der film. Altså, en dansker ville jo muligvis sige, at de er en lille smule karikerede. Altså: hvor slemt kan det blive? Men det var jo dét, der var det fede ved dem. Det var sådan, at alle kunne grine med over ham, som ligger dér på sofaen, og så kører han en tur, og så spiser han brød og brød og brød. Det er godt, når man er tosproget. Det behøver ikke være så vildt nuanceret. Det er federe, at budskabet træder tydeligt igennem.

Lærer, Hillerød

Sproglærerne er glade for de forskellige typer opgaver

Lærerne var også glade for de forskellige typer af opgaver i materialet. Lærerne lagde vægt på, at der er mange forskellige typer af opgaver til forskellige former for indlæring, og at der er mange illustrationer. Samtidig var de glade for, at materialet indeholder opgavetyper, som bruges i modultestene, så kursisterne bliver fortrolige med formatet på modultestene.

Der er en enkelt opgaveform, som nogle lærere var kritiske over for nytten af. Det drejer sig om de opgaver, fx i *Lyt til din Krop*⁴, hvor kursisterne skal oversætte korte tekster til deres eget sprog. En lærer udtaler fx, at:



Det, som vi ikke bruger, er opgaverne, hvor man skal oversætte til eget sprog. De behøvede ikke at være der. Kursisterne forstår ikke, hvorfor de skal oversætte til arabisk. Nogle af dem kan jo ikke engang skrive på arabisk. Jeg kan heller ikke læse oversættelserne, så de opgaver kan jeg ikke bruge.

Lærer, Greve

Før- og eftertest benyttes meget lidt

Evalueringen viser, lærerne kun benyttede før- og eftertest i meget begrænset omfang. Lærere på to sprogcentre havde benyttet før- og eftertest. I Varde havde en lærer, som brugte materialet systematisk, brugt testene sporadisk:



Jeg har brugt dem nogle gange. Og det har faktisk været meget skægt. Der kan man se, at de har rykket, og der kan de selv se, at de har rykket: 'Gud, det vidste jeg slet ikke' og sådan. Det tydeliggør for kursisterne, at de lærer noget, og det kan de godt lide.

Lærer, Varde

En anden lærer i Køge brugte eftertesten i plenum på et hold uden at bruge førtesten. Læreren oplevede, at det virkede godt at bruge testen, og at kursisterne var glade for at opleve, at de kunne svare på den.

Når der ikke var flere lærere, der benyttede testen, skyldtes det dels, at de ikke var opmærksomme på testene, og dels at det blev for svært at gennemføre en test, hvis man som lærer havde plukket i materialet. Endelig syntes nogle lærere også, at der er så mange andre test i forvejen i forbindelse med danskuddannelsen, så der ikke er plads til flere.

4 Region Sjælland. *Sundhedsdansk. Lyt til din krop*. Lokaliseret 25.06.2020 på: https://sundhedsdansk.dk/wp-content/uploads/2019/01/3_LytTilDinKrop_single.pdf.

4 Udbytte af materialet

Dette kapitel omhandler lærere og kursisters oplevelser af, hvordan Sundhedsdansk skaber rammer for kursisters udbytte af sundhedsmålene i undervisningen, herunder:

- Tilegner sig danske ord, begreber og redskaber til beskrivelsen af egne kropsoplevelser og at navigere i det danske sundhedssystem
- Får viden om symptomer, som de bør gå til lægen med
- Får kendskab til dansk kultur inden for sundhed og sygdom
- Får kendskab til, hvad de selv kan gøre for et godt og sundt liv.

Kapitlet bygger på vores fokusgrupper og telefoninterview med i alt 16 lærere i og uden for Region Sjælland og vores interview med i alt 17 kursister på fire sprogcentre i Region Sjælland. Når vi evaluerer kursisters udbytte af materialet, er der altså ikke tale om, at vi har testet deres viden, men derimod om, at vi har indsamlet kvalitative data om, hvilke oplevelser og vurderinger de selv og deres lærere har af deres udbytte. Her lægger vi vægt på, at interviewpersonerne giver konkrete eksempler på, hvad kursisterne har lært, og hvordan de har brugt det, de har lært gennem undervisning, som er tilrettelagt ved brug af *Sundhedsdansk*.

Evalueringen viser, at lærere og kursister oplever, at materialet overordnet set skaber gode rammer for, at kursisterne når de opstillede sundhedsmål. De gode rammer kommer til udtryk ved følgende resultater af evalueringen:

- Kursisterne er generelt meget interesserede i at lære om sundhed og om særlige sundhedsforhold i Danmark, og de er mere interesseret i dette emne end i andre af de emner, de arbejder med i undervisningen. Evalueringen viser desuden, at nogle faktorer har særlig betydning for deres interesse i emnet, herunder deres erfaring med og behov for det danske sundhedssystem, deres adgang til sproglig hjælp, deres forventninger om at anvende sprog om sundhed på arbejdsmarkedet, og endelig har COVID-19-pandemien givet ekstra motivation til at lære om f.eks. smitte.
- Evalueringen viser, at materialet virker i forhold til at give kursisterne et konkret udbytte i form af et øget ordforråd, som de kan bruge, når de er i kontakt med sundhedsvæsenet. Derudover giver materialet udbytte i form af viden om det danske sundhedssystem, som bl.a. kommer til udtryk ved, at kursisterne får anledning til at sammenligne med sundhedssystemerne i deres oprindelseslande og stille kritiske spørgsmål til, hvordan systemet fungerer i Danmark.
- Evalueringen viser, at udbyttet i form af læring om symptomer var mindre end læringen om de andre sundhedsmål, men at kursisterne opnåede en vis læring om kroppens anatomi, som kunne gøre dem opmærksomme på symptomer, herunder symptomer på psykisk sygdom.
- I forhold til materialets virkning på kursisters udbytte i forhold til de to sidste sundhedsmål om kultur og at leve et godt og sundt liv så er der et vist overlap i udbyttet for de to mål, som drejer

sig om det personlige ansvar for egen sundhed. Her får kursisterne et meget stort udbytte af materialet igennem dets illustrationer af, at man selv skal gøre noget for at leve sundt, og de drøftelser, det giver anledning til på holdene.

- I forhold til kulturen viser evalueringen, at undervisningen med *Sundhedsdansk* især har givet et udbytte for kursister i forhold til den danske ventekultur, kultur for forebyggelse af smitte og kulturen om sundhed på arbejdspladsen.
- I forhold til kendskabet til, hvad kursisterne selv kan gøre for et godt og sundt liv, så har materialet givet kursister udbytte i form af viden om sund mad, vigtigheden af motion, rygningens skadelige virkninger samt fysisk og psykisk sundhed. Især undervisningen om det mentale helbred gav kursisterne ny viden og nye perspektiver på sundhed.

4.1 Kursisternes oplevelse af relevansen af Sundhedsdansk

Dette afsnit handler om kursisternes og lærernes vurderinger af kursisternes interesse for at lære om sundhed. Synes kursisterne overhovedet, at de havde behov for at lære om sundhed og sundhedssystemet i forbindelse med deres danskundervisning? Og hvad ville de gerne lære om?

Det fremgik af interviewene med kursisterne, at de generelt syntes, at sundhedstemaet var meget relevant for dem. De oplevede, at de havde behov for at kunne nogle ord om sundhed for at kunne gøre sig forståelige. En kursist beskriver fx:



Jeg synes, det er en rigtig god idé. Fordi jeg er ny her. Jeg har kun været her ét år, så jeg ved ingenting om medicinske ord i Danmark. Det er svært for mig. Så jeg begynder at forstå betydningen af ordene, fx mælketænder.

Kursist, DU1, Vordingborg

Nogle kursister lagde også vægt på, at de havde behov for at lære noget om, hvordan man er sund i Danmark. Kursisterne ville gerne lære om, hvordan man holder sig sund og rask i Danmark, da de oplever, de skal agere anderledes for at leve et godt og sundt liv i Danmark, end de har været vant til i deres oprindelseslande. For eksempel nævnte en kursist, at hun gerne vil lære om god kost i det danske klima:



Det er vigtigt at lære, hvad man skal spise for ikke at blive syg. Jeg kommer fra et varmt land, og her er det koldt. Derfor er det godt at lære, hvad man skal spise her.

Kursist, DU2, Vordingborg

Derudover nævnte en kursist, at hun gerne vil vide mere om sygdomme i Danmark, fordi de kan være anderledes og give andre symptomer end i oprindelsesland.

Lærerne oplevede også i høj grad, at kursisterne syntes, at sundhed var et relevant tema, og at de var mere motiverede for at lære om sundhed end om andre emner, som for eksempel arbejdsmarkedet. En sproglærer beskrev, at denne motivation også øger læringspotentialet:



Jeg synes faktisk, at deres motivation for at lære dansk i det her emne er rigtig høj. De vil rigtig gerne. De har haft andre emner, hvor alle var sådan dér 'åh nej', og det gad de virkelig ikke lære noget om. Men med dét her emne var de bare 'top på' og havde rigtig lyst til at lære dét, der var foran dem. Og så kan man jo nå langt!

Lærer, Køge

Det fremgik imidlertid også af interviewene med kursisterne og lærerne, at kursisterne havde forskellige forudsætninger for at være interesserede i at få et udbytte af undervisningen i *Sundhedsdansk*. Vores interview viste, at følgende faktorer havde betydning for kursisters interesse i *Sundhedsdansk*:

- **Erfaring med det danske sundhedssystem:** Der var stor forskel på, hvor meget kontakt kursisterne allerede havde haft med det danske sundhedssystem, før de blev undervist i *Sundhedsdansk*. Hvis kursisterne havde været lang tid i Danmark, og/eller hvis de havde børn, havde de som regel en hel del erfaringer både med tandlæge, læge og apoteksbesøg, men af samme grund oplevede de et behov for at kunne formulere sig på dansk om sundhed.
- **Adgang til sproglig hjælp:** Kursisterne havde forskellige praktiske vilkår for kommunikation med sundhedsvæsenet. Nogle kunne tale engelsk med deres læge, og andre havde mulighed for, at deres ægtefælle eller børn kunne hjælpe dem. Andre igen havde erfaring med at gå til lægen med tolk. De, der havde let adgang til hjælp, var ikke mindre interesserede i at lære om *Sundhedsdansk* end andre, men behovet var større hos dem, der ikke havde så let adgang til hjælp.
- **Professionelt behov:** Endelig var nogle kursister særligt motiverede for at lære om sundhed, eftersom de havde et ønske om at arbejde i den danske sundhedssektor. Én var fx uddannet sygeplejerske, mens andre kursister ønskede at forberede sig på en SOSU-uddannelse.
- **COVID-19:** Vi foretog interviewene i januar-marts 2020, dvs. op til og under COVID-19-pandemien. Flere lærere og kursister nævnte, at det gjorde sundhedsdansk ekstra relevant for kursisterne.

Sproglærerne lagde dog også vægt på, at ikke alle kursister var lige interesserede i alle emnerne i materialet. For eksempel fortalte en lærer, at hun havde kursister med helbredsproblemer, men uden børn. Hun ærgrede sig over, at videoen med en dreng til børneundersøgelse, som indgår i emnet *Kroppen*, ikke passer til denne målgruppe:



Hadde det været en voksen indvandrer, som skulle til lægen for første gang i Danmark, så havde det været mere relevant.

Lærer, Køge

Det skal dog nævnes, at en af de interviewede kursister uden børn også fortalte, at det var spændende for hende at få viden om børneundersøgelser.

4.2 Kursisters indfrielse af sundhedsmålene

Dette afsnit handler om, hvilket udbytte kursisterne har fået i forhold til hvert af de fire sundhedsmål. Da ikke alle kursister har stiftet bekendtskab med alle otte emner i materialet, er det værd at bemærke, at nogle af materialets otte emner relaterer mere til nogen sundhedsmål end andre. Fx viser vores interview, at sproglærerne relaterer emnerne *At have det godt* og *Rykning og Alkohol* til sundhedsmålene om dansk kultur og et godt og sundt liv, og de relaterer *Kroppen* og *Hvis du bliver syg* til målet om ordforråd og det danske sundhedssystem samt målet om viden om symptomer. Da vi ved, at lærerne ikke har brugt *At have det godt* og *Rykning og Alkohol* så meget som de andre emner, må vi forvente, at kursisterne reelt ikke har haft lige så stort et udbytte i forhold til disse to sundhedsmål. Derfor bygger vores vurdering af sundhedsmålene om kultur og *At have det godt* primært på lærernes erfaringer med og vurderinger af materialet.

Det har ikke været muligt at afgøre præcis, hvor mange og hvilke emner de enkelte kursister, vi interviewede, havde arbejdet med, da de ofte havde svært ved at huske, hvilke af emnerne de havde arbejdet med.

4.2.1 Sundhedsmål 1: Ordforråd og viden om sundhedssystemet

Det første sundhedsmål handler om, hvorvidt kursisterne igennem undervisning med *Sundhedsdansk* tilegner sig danske ord, begreber og redskaber, som gør det muligt for dem at beskrive egne kropsoplevelser og sætter dem i stand til at navigere i det danske sundhedssystem.

Lærerne vurderede generelt, at kursisternes udbytte i forhold til sundhedsmål 1 primært var i form af ordforrådet og ikke gav kursisterne så mange ahaoplevelser med hensyn til sundhedssystemets opbygning, fordi mange af kursisterne allerede havde været ved lægen flere gange. Det betød også, at kursister og lærere havde lidt svært ved at vurdere det direkte udbytte for kursisterne i form af viden om det danske sundhedssystem, idet det kunne være svært at skelne, om kursisterne havde opnået deres viden om sundhedssystemet fra egne erfaringer eller fra undervisningen i *Sundhedsdansk*. Der var dog også lærere, der oplevede, at kursisterne lærte en del om sundhedssystemet:



... sådan noget med, at der er ventelister på sygehuse og sådan nogle ting. Det er noget, som de har lært rigtig meget af. Og det med, at et sygehus ikke bare er et sygehus. Det er jo noget, som man kommer til at snakke om, at hvis man nu har noget med brystkræft fx, så skal du derhen, og hvis du har noget med benet, så er det dér. Så der har været rigtig meget snak om det, og de har fået rigtig meget ud af det, tænker jeg.

Lærer, Varde

Kursisterne fik et væsentligt udbytte i form af ordforråd om sundhed

Både lærere og kursister gav udtryk for, at kursisterne fik et væsentligt udbytte af materialet i form af ordforråd. Kursisterne sagde direkte, at de havde lært nye ord, og under interviewene genfortalte de handlingen fra de film, de havde set. Kursisterne koblede også det udvidede ordforråd til deres mulighed for at kommunikere med lægen, og dermed at de forventede at anvende deres nye sproglige kompetencer, hvilket kommer til udtryk i disse to citater:



Det var godt at lære mange udtryk. Ud over at jeg lærer mere dansk, så lærer jeg også noget mere: at kommunikere med lægen.

Kursist, DU1, Køge



Jeg lærte noget om forskellige ord. Måske en dag, hvor jeg selv går til lægen, så kan jeg fortælle, hvor jeg har ondt.

Kursist, DU1, Køge

Det overordnede indtryk fra interviewene med kursisterne var, at det øgede ordforråd var det vigtigste udbytte for dem, hvilket denne kursist giver udtryk for:



Det bedste ved at arbejde med materialet har været det øgede ordforråd. Fordi det er vigtigt. Det er vores krop, så det er vigtigt, at vi kender ordene på dansk for sygdomme og kropsdele: 'knæ' og 'nys'. For det handler om vores liv. Hvis du har feber, skal du drikke vand osv.

Kursist, DU2, Næstved

I tråd med kursisternes egne vurderinger af deres øgede ordforråd oplevede lærerne for eksempel, at kursisterne opnåede en god indlæring af de ny ord via de opgaver, som indeholder gentagelser, og at ordene repeteres på forskellige måder i materialet:



Jeg kan rigtig godt lide den her opgave, hvor der er taget de her ord ud, som de kan blive ved at sidde og gentage, og hvor der er billeder på. Og de ord går så igen i materialet, så de virkelig får dem ind ved hjælp af gentagelse. Og jeg har også hørt flere bruge ordene efterfølgende. Så det kan jeg se, at det virker i hvert fald.

Lærer, Varde

Flere lærere nævnte også, at selvom nogle kursister, fx på DU2, allerede havde et vist ordforråd om sundhed, så gav materialet dem nogle nye ord, fx ordene for de indre organer.

Især kursister på DU2 reflekterede over sundhedssystemet

Overordnet set var det især kursisterne på DU2, som i interviewene reflekterede over deres læring om det danske sundhedssystem, hvilket hang sammen med deres højere sproglige niveau i forhold til de interviewede DU1-kursister.

Arbejdet med *Sundhedsdansk* var for flere af DU2-kursisterne en anledning til at reflektere over forskellene mellem det danske sundhedssystem og systemet i deres oprindelseslande. Flere af kursisterne beskrev, at de var vant til fra deres oprindelseslande at kunne gå direkte til en specialist, mens andre var vant til systemer, der ligner det danske mere. Nogle beskrev også, at de fra deres oprindelseslande var vant til, at man blot møder op hos lægen uden en aftale, men at de igennem materialet lærte noget om, hvordan man henvender sig i det danske sundhedssystem, herunder at man skal have en aftale med lægen på forhånd, som bl.a. denne kursist fra Eritrea beskrev det:



Materialet var godt, fordi der var information om sundhed i Danmark. Det er forskelligt fra mit hjemland. I Eritrea er det ikke rigtig godt. For eksempel, hvis jeg er syg og skal til lægen, så har jeg ikke en egen læge. Jeg tager til hospitalet og venter i mange timer. Hvis jeg har det dårligt, er det ikke godt at vente i lang tid. I Danmark taler man i telefon og laver en aftale med lægen. Det er nemt.

Kursist, DU2. Vordingborg

Flere af kursisterne nævnte også, at de var glade for at lære om *Tænderne*, herunder hvordan man går til tandlægen, og om sundhedssystemets forebyggende rolle. I den forbindelse beskrev en lærer, hvad kursisterne lærte om disse to ting:



Der er flere kursister, der ikke har mødt en tandlæge, før de er kommet til Danmark. Så er det egentlig også rart at vide, at 'Gud! Det er ikke kun mig, der skal betale for det,' for eksempel. Også det med børneundersøgelsen: at man ikke behøver at være syg for at gå til lægen. I Danmark skal man også vaccineres, og nogle gange skal man også bare ind og undersøges for at tjekke, at alt er okay.

Lærer, Varde

Kursisterne fik altså ifølge denne sproglærer et udbytte i form af forståelse for, hvilke dele af systemet man skal betale for, og hvilke dele der er gratis. Samtidig fik de en forståelse for, at der både er nogle faste, forebyggende undersøgelser og vaccinationer hos de praktiserende læger, som er tilgængelige for alle.

Brugen af sundhedskortet

Sundhedskortet præsenteres i materialet til *Hvis du bliver syg* og går igen i andre materialer og i filmen om børneundersøgelsen, som hører til materialet om *Kroppen*. Da ingen af kursisterne var vant til fra deres oprindelseslande at benytte et sundhedskort, oplevede især de kursister, som ikke havde så meget erfaring med sundhedssystemet i Danmark, at de lærte noget nyt. En kursist satte ord på, at hun netop lærte om sundhedskortet igennem undervisningen i *Sundhedsdansk*:



Det er vigtigt at vide, at man skal tage sit sundhedskort med til lægen og på apoteket. Det var nyt for mig. Jeg lærte det fra materialet om *Sundhedsdansk*.

Kursist, DU2, Næstved

4.2.2 Sundhedsmål 2: Viden om symptomer

Det andet sundhedsmål handler om, hvorvidt kursisterne i forbindelse med undervisningen i *Sundhedsdansk* får viden om symptomer, som de bør gå til lægen med.

Det var generelt svært for kursisterne at give direkte eksempler på deres udbytte i form af læring om symptomer. En del lærere syntes også, det var svært at pege på et helt konkret udbytte, der øgede kursisternes viden om symptomer. Men der blev alligevel peget på nogle ting i interviewene:

Materialet giver kursisterne viden om kroppens anatomi

En lærer gjorde opmærksom på, at viden om symptomer også hænger sammen med, om man kender kroppens anatomi, hvilket materialet giver kursisterne viden om:



Man skal huske i forhold til vores kursistgruppe, at de ikke har det samme kendskab til krop og organer. Måske kender de navnene, men ikke nødvendigvis, hvordan det ser ud, og hvor organerne sidder. De er ikke nødvendigvis oplært i kroppens anatomi. Det er en anden verden for dem: 'Hvad betyder det, når jeg har ondt i ryggen?' Og sådan nogle ting. Det er en anden tilgang her, end hvor de kommer fra. Det er et godt læringsmateriale til at lære sin egen krop at kende.

Lærer, Næstved

Materialet giver kursisterne viden om, hvornår de skal gå til lægen

Lærerne oplevede også, at kursisterne fik viden om, hvilke symptomer de skal gå til lægen med, som en lærer beskriver:



Ja, vi har snakket meget om symptomer! Hvornår man tager til lægen, og hvornår man ikke tager til lægen. Hvis jeg bliver forkølet, så behøver jeg ikke at tage til lægen – altså ikke den første dag, for hvis nu alle gjorde det... Fordi der er nogle, der har en helt anden kultur omkring det her sygdoms-noget, end vi har. Der er jo kvinder, der ikke kan komme i skole, når de har deres menstruation, for eksempel. For så er de jo syge. Så det har vi også været omkring rigtig meget.

Lærer, Varde

Det fremgår af citatet, at materialet gav anledning til, at kursisterne lærte om, at nogle ting, som de er vant til at opfatte som sygdom, ikke opfattes som sygdom, der kræver lægebehandling eller fravær fra arbejdet.

Kursisterne lærer om symptomer på psykiske lidelser

Flere lærere pegede også på, at materialet var med til at gøre kursister opmærksomme på sygdom, som de ikke kendte til. Her var det især psykiske lidelser, som ifølge lærerne var relativt ukendte for mange kursister, på trods af at mange kursister har erfaringer, som kan føre til psykiske problemer. Sproglærerne lagde vægt på, at materialet var med til at oplyse om psykiske problemer og vigtigheden af at have et godt, mentalt helbred:



At have det godt – det emne tror jeg er rigtig godt. Fordi vi har jo mange, som kommer med nogle ting i bagagen, og der er selvfølgelig også nogle, der får hjælp. Men det legaliserer det hele lidt mere. Det gør, at man kan få talt om de her ting lidt mere.

Lærer, Vordingborg

Nogle kursister synes, der er for meget fokus på små symptomer

En lærer beskrev, at nogle kursister havde en vis modstand mod at fokusere på symptomer på sygdom. De syntes, at materialet overdrev symptomerne:



Lyt til din krop: 'Det har jeg simpelthen ikke tid til! Så bliver jeg fyret!' De nærmest joker med det, hver gang der er nogen, der bare har en lille smule hovedpine, så siger de 'lyt til krop', og 'det har jeg simpelthen ikke tid til'... og de kan godt se, at der er nogle ting, der er galt, men hvis man vejer det op imod at lægge sig syg og så måske være den næste, der bliver fyret, jamen så går man altså bare på arbejde.

Lærer, Vordingborg

Selvom nogle kursister udtrykte modstand mod at *lytte til deres krop*, så viser eksemplet, at kursisterne fik et udbytte i form af viden om symptomer, fordi de benyttede deres nye viden om symptomer til at vurdere deres egen situation og foretage afvejningen af, om de skal melde sig syge.

4.2.3 Sundhedsmål 3: Kendskab til dansk kultur om sundhed

Det tredje sundhedsmål handler om kursisters udbytte i form af kendskab til dansk kultur om sundhed og sygdom igennem undervisningen i *Sundhedsdansk*.

Materialet giver anledning til mange samtaler om kultur

Lærerne fortalte, at materialet gav anledning til en del samtaler om dansk kultur med kursisterne, og at emnet om dansk kultur oftest opstår afledt af andre drøftelser. I interviewene med kursisterne var det svært for dem at reflektere direkte over deres udbytte i form af kendskab til dansk kultur. Men som en af lærerne bemærkede, er det et udbytte, som er svært at vurdere umiddelbart efter, kursisterne har arbejdet med materialet, da udbyttet med hensyn til dansk kultur nok primært kommer til udtryk "på den lange bane". Imidlertid peger sproglærerne på en række emner, som *Sundhedsdansk* har givet anledning til, at de har drøftet med kursisterne:

Ventekultur

Sproglærerne lagde vægt på, at kursisterne lærte om den danske vente- eller køkultur i arbejdet med materialet. Det er noget, som i det hele taget kan være svært for nogle af de nytilkomne at forstå. Det kan for eksempel være, når de tjekker ind hos lægen, men oplever, at en anden patient bliver kaldt ind til lægen før dem. En lærer beskriver det som følger:



Og sådan noget med ventekulturen. Det er jo ikke kun ved lægen eller tandlægen, man sidder i et venteværelse. Det gør man rigtig mange steder. Det er jo også noget generelt. Og det gør de faktisk i alle filmene. Der er der på et eller andet tidspunkt én, der skal ind i det der venteværelse og sidde og vente.

Lærer, Varde

Kultur for personligt ansvar for egen sundhed

Lærerne fortalte, at materialet gav anledning til drøftelser af det personlige ansvar i forbindelse med sundhed og sygdom. Lærerne beskrev, at de i drøftelserne formidlede, at man i den danske kultur har et ansvar for eget helbred, som hænger sammen med, at man har god mulighed for at få hjælp fra sundhedssystemet. Lærerne oplevede, at kursisterne i mange tilfælde ikke var vant til at have fokus på deres eget ansvar, når de går til lægen. Et eksempel, som lærerne ofte nævner, er filmen om *Mad og motion*, som handler om en buschauffør, der lever meget usundt og får symptomer på diabetes. En lærer beskrev, at materialet tydeligt kommunikerer, at patienten har et ansvar for eget helbred, og at hun oplevede, at kursisterne responderede ved at more sig over filmens overdrivelser:



Der er jo ham buschaufføren i filmen, hvor det er så tydeligt, at man også selv har et ansvar. Det blev meget tydeligt, da vi så filmen. Men det er jo virkelig svært at måle kursisternes udbytte af det. Men det dér med, at de griner på de rigtige tidspunkter. Og så kan man jo bare håbe, at der er en overførselsværdi i, at hvis han spiser alt det der fede mad, så skulle de måske også lade være med at spise så mange chips og så måske hellere spise nogle grøntsager.

Lærer, Nordsjællands Sprogskole

Eksempel på eget ansvar for sundhed i speak fra filmen til Mad og motion



Abdel spørger lægen, hvad han skal gøre.

Lægen svarer ikke, men spørger så Abdel, hvad Abdel selv kan gøre ved det.

Et andet eksempel, som både kursister og lærere ofte nævnte, er, at lægen ikke blot giver patienten piller, men for eksempel kan bede patienten om at drikke mere vand. Denne lærer beskrev, at materialet kan vise kursisterne noget om deres eget ansvar:



Det der med, at du selv har et ansvar for, hvordan du kommer videre fra din sygdom. De kommer jo fra nogle kulturer, hvor, at hvis lægen ikke udstikker nogle piller, så... Altså det der med: 'Hvad synes du selv, at du skal gøre?' – det ligger slet ikke i deres kultur. Og det viser det her materiale også på en meget god måde. Der bliver man nødt til selv at være lidt med i kampen, når man er kommet til Danmark.

Lærer, Sprogcenter Nordsjælland

På linje med dette nævnte flere af de interviewede kursister på DU2 også, at de/kursisterne undrede sig over, at man ved lægen kan opleve at blive opfordret til at drikke mere vand frem for at få medicin.

I forlængelse af eksemplet med lægen, der opfordrer patienten til at drikke vand, opstod samtaler i undervisningen om de danske lægers kvalifikationer, hvor nogle kursister reflekterede og inddrog egne erfaringer fra den danske kultur. En lærer beskrev, at hun havde talt med kursisterne om forløbet af en lægekonsultation:



Og også de dér kulturelle snakke. Jeg kan huske, at der var en, der sagde, at lægerne i Danmark bare ikke var dygtige. Og 'hvorfor er de ikke det?', 'Jamen, lægen kigger kun på computeren, når jeg besøger lægen'. Så man får en snak om de dér kulturelle forskelle, som de jo godt kan se, at der er.

Lærer, Silkeborg

Kulturen for sundhed på arbejdspladsen

Lærerne oplevede, at materialet gav anledning til drøftelser af arbejdspladskultur. Det drejede sig fx om kulturen om, hvornår man sygemelder sig. For eksempel drøftede en lærer med kursisterne, hvorvidt menstruation er en grund til at blive hjemme. En lærer beskrev også, at materialet er godt til at fange nogle af de spørgsmål, kursisterne har vedrørende alkoholkulturen:



For eksempel er der ham der, der bliver fyret, fordi han har et alkoholproblem. Og jeg tror, der er mange af dem, der ikke ved, at det ikke er acceptabelt. Der er mange af dem, der er kommet og har foreslået, om vi ikke skal have en øl. Men 'nej, fordi jeg er på arbejde'. Og jeg tror, det er svært at finde de dér nuancer i, hvad er så egentlig okay, og hvad er ikke?

Lærer, Vordingborg

Desuden understregede nogle sproglærere, at vi taler meget åbent om sundhed i Danmark i forhold til andre kulturer. Derfor kan det også være godt at vide noget om sundhed, når man skal følge med i, hvad der foregår på arbejdspladsen og i det hele taget i den danske kultur:

Også i det hele taget det dér med at vide, at når ens kollegaer snakker om, at 'nu er jeg begyndt at gå til fysioterapeut', så giver det jo en eller anden viden om, hvordan danskere løser problemer i forhold til sundhed.

Lærer, Vordingborg



I forhold til arbejdsmarkedet er der jo også det dér med at få en fælles referenceramme, så man faktisk ved, hvad ens kollegaer taler om. Der er i hvert fald en masse her i materialet, som man kan støde på hen over pausen. Det giver jo også en viden om, hvad der foregår i danskernes liv.

Lærer, Vordingborg

Kultur for forebyggelse af smitte

Mange sproglærere har talt med kursister om, hvordan man skal agere for at mindske smitte. Dette var særlig relevant i foråret 2020 i forbindelse med COVID-19-pandemien, hvor lærerne fortalte, at kursisterne havde været meget interesserede i emnet infektioner. En sproglærer beskriver kursisternes udbytte af dette som læring om den danske "smittekultur":



Noget med smittekulturen for eksempel. Når du sidder i en bus. Hvis du hoster. Kan du så godt bare sidde og hoste ud over det hele? Er det i orden? Det er det faktisk ikke.

Lærer, Varde

Kulturen for prævention og sex

Selvom materialet ikke handler om prævention og sex, fortalte en af lærerne, at hun har et hold udelukkende bestående af kvindelige kursister, og *Sundhedsdansk* gav anledning til gode samtaler om prævention og sex. Flere af sproglærerne og kursisterne efterspurgte desuden materiale særligt om kvindekroppen, da der er mange kvinder på holdene, og der kan være behov for ordforråd og oplysning om en række emner, herunder menstruation, graviditet, fødsel, overgangsalder mv. De interviewede kursister og lærere efterspurgte ikke materiale specifikt om mandekroppen eller mænds sundhed, hvilket muligvis skyldtes, at der ikke var ret mange mænd på holdene og blandt de kursister, vi interviewede.

4.2.4 Sundhedsmål 4: Hvad man selv kan gøre for at leve et godt og sundt liv

Det fjerde sundhedsmål handler om, hvad kursisterne lærer om, hvad de selv kan gøre for at leve et godt og sundt liv. Her fortalte lærerne om deres drøftelser med kursister om forskellige emner som mad, motion og trivsel i hverdagen, som opstod afledt af materialet, og som gav kursisterne anledning til at reflektere over eget liv og helbred. De interviewede kursister og underviseres svar vedrørende et godt og sundt liv overlappede til en vis grad med den del af kursisternes udbytte i forhold til kultur, som handler om ansvaret for egen sundhed, som vi har redegjort for i forbindelse med sundhedsmål 3. Derfor fokuserer vi her på andre aspekter af kursisternes og lærernes oplevelse af udbyttet.

Lærerne oplevede generelt, at de bidrog til oplysning af kursisterne på dette område. De pegede på en række forskellige emner, som de oplevede, at kursisterne fik et udbytte af:

Mad og motion

Lærerne oplevede generelt, at mange af deres kursister har en usund livsstil, både når det gælder mad og motion. Materialet om *Mad og motion* gav anledning til nogle samtaler om, hvordan man forholder sig til mad og motion i hverdagen, for eksempel når de kvindelige kursister undrede sig over, at læreren ikke blev kørt til arbejde af sin mand, men foretrak at cykle:



Det er nok ikke de store hverdagsændringer, det forårsager hos kursisterne, efter de har været igennem det her forløb. Men vi kan jo bare håbe på, at de snakke, vi har haft, giver noget. For eksempel når jeg cykler på arbejde, og de kvinder, som ser det, og vi snakker om det, og de spørger, hvorfor kører min mand mig ikke? Og så endda også når det regner! ... Jeg tror ikke, vi får lavet nogle markante ændringer, men vi har måske mere sådan en oplysende mere end en belærende diskussion, når vi arbejder med det her i undervisningen.

Lærer, Silkeborg.

Selvom læreren her altså ikke forventede, at kursisterne umiddelbart lægger deres vaner om for at leve et bedre og sundere liv på baggrund af hendes undervisning, så oplevede hun, at undervisningen var med til at oplyse kursisterne om, hvordan de kan gøre det.

Et andet eksempel er oplysning om mad og betydningen af kost, idet en lærer bl.a. fortalte, at en del af kursisterne spiste usundt i form af meget hvidt brød. I undervisningen havde de talt om "fuldkorn, og hvad der er mest energi i, og hvor lang tid er du mæt af det her i forhold til det her" (lærer, Varde). En anden fortalte om kursisters overraskelse over, at olie er usundt:



Jeg kan huske, der var én, der blev overrasket over, at olie er så usundt. Altså olie er jo ikke usundt i lille mængde, men det med, at man frituresteger osv. Det flydende fedt. Der har været nogle ahaoplevelser.

Lærer, Greve

Rygning

Nogle lærere oplevede at have mange rygere blandt kursisterne. De oplevede også, at kursisterne fik stof til eftertanke i forbindelse med undervisningen. En lærer beskrev, hvordan emnet om rygning og alkohol gav et udbytte:



Der er også et emne om rygning. Rygning fylder også rigtig meget på skolen. Og sådan noget med, hvor man skal smide sine skodder. Også hele helbredstingen i det. Der kan man virkelig mærke, at undervisningen gør indtryk på dem. Og at de kommer til at tænke over det bagefter.

Lærer, Varde

Mental sundhed

Lærerne lagde vægt på, at mange kursister ikke er vant til at se psykisk velbefindende som noget, der har med sundhed at gøre. Men lærerne oplevede, at kursisterne havde glæde af og fik et udbytte af, at mental sundhed blev italesat. For eksempel beskrev en sprogslærer, som har ungehold, at mange er ensomme, og at materialet kan lære dem noget om, at det har med sundhed at gøre:



... og så er det gået op for mig, at rigtig mange af de unge kursister faktisk er ensomme, selvom de er unge. De har jo ting med i bagagen. Og nogle af dem er også kommet til landet alene og bor i sådan nogle kummerlige forhold. Men de tænker ikke på det som noget, der har noget med deres sundhed at gøre. Så det kan materialet også bruges til.

Lærer, Nordsjælland

Lærerne nævnte også, at et andet emne relateret til mental sundhed dukker op i undervisningen, nemlig skilsmisse, hvilket mange kursister ifølge lærerne ikke er vant til er så udbredt, som det er i Danmark.

Appendiks A – Oversigt over sprogcentre i Region Sjælland

TABEL A1

De 12 sprogcentre i Region Sjælland

	Kommunesocialgruppe	Ejerforhold	Kommune	Antal ansatte sproglærere i alt pr. 1.1.2020	Antal kursister i alt på DU1, DU2 og DU3 pr. 1.1. 2020
Center for Dansk og Integration	1	Offentlig	Køge	13	297
Clavis sprog & kompetence	1	Privat	Roskilde	19	23
UCplus Sprogcenter	1	Privat	Greve	12	190
AOF Sprogcenter Nordvest	2	Privat	Holbæk	11	227
Lærdansk, Næstved	2	Privat	Næstved	9	228
A2B Faxe	2	Privat	Faxe	3	70
Lærdansk, Ringsted	2	Privat	Ringsted	9	100
Guldborgsund Sprog- og Integrationscenter	3	Offentlig	Guldborgsund	11	287
Slagelse Sprogcenter	3	Offentlig	Slagelse	24	328
Kalundborg Sprogcenter	3	Offentlig	Kalundborg	14	91
A2B Vordingborg	3	Privat	Vordingborg	6	85
Lolland Sprogskole	3	Offentlig	Lolland	6	153

Kilde: Oplysninger fra Sprogcentrene.

Note: Antallet af sproglærere er lærere, der var aktive pr. 1.1.2020, dvs. lærere på orlov og sygemeldte lærere er ikke talt med. Ikke alle lærerne arbejder fuldtid med undervisning på danskuddannelserne. De fleste sprogcentre har oplyst, at de ud over de faste sproglærere har en-to faste vikarer tilknyttet.

Appendiks B – Oversigt over interviewede kursister

TABEL B1

De 17 interviewede kursister fordel på sprogcenter, køn og danskuddannelsesniveau

	Køn M/K	Danskuddannelse 1/2	Modul
Center for Dansk og Integration, Køge	K	1	6
	K	1	6
	K	1	6
	K	1	6
	K	1	6
Clavis sprog & kompetence	K	2	3
	K	2	3
	K	2	3
	K	2	3
Lærdansk Næstved	K	1	6
	M	1	6
	K	2	2
	K	2	2
A2B Vordingborg	K	1	6
	K	1	6
	M	1	6
	K	2	5

Kilde: EVA's casebesøg på sprogcentrene.

Appendiks C – Oversigt over sprogcentre uden for Region Sjælland i evalueringen

TABEL C1

Sprogcentre uden for Region Sjælland, som deltog i evalueringen

	Ejerforhold	Kommune	Antal ansatte sproglærere i alt pr. 1.1.2020	Antal kursister i alt på DU1, DU2 og DU3 pr. 1.1. 2020
Sprogcenter Nordsjælland, Hillerød	Offentligt	Hillerød	25	400
Sprogcenter Midt, Silkeborg	Selvejende	Silkeborg	10	193
AOF Varde	Privat	Varde	5	170

Kilde: Oplysninger fra Sprogcentrene.

Note: Antallet af sproglærere er lærere, der var aktive pr. 1.1.2020, dvs. lærere på orlov og sygemeldte lærere er ikke talt med. Ikke alle lærerne arbejder fuldtid med undervisning på danskuddannelserne. De fleste sprogcentre har oplyst, at de ud over de faste sproglærere har en-to faste vikarer tilknyttet.

Evaluering af Sundhedsdansk

© 2020 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7182-420-9

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.



**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk